

Cuprins

Cui i-e frică de Emil Cioran ?	5
--------------------------------------	---

Scrisorile sînt documente

Adevărul și postulatele contradictorii.....	19
Corpul, umorul, melancolia	26
Integrarea-înstrăinare. Note despre bunul valah	40
Admirația, reversul ascuns al disprețului.....	51
Despre un Paris iluzoriu, fascinant și atroce	59
Despre un anume fel de răzbunare	67
Trecutul deocheat și înțelepciunea din urmă	80

Caietul închis

Cu Cioran, despre impostură, ipocrizie, mistificare	89
Cu Cioran, despre adevăr	97
Cioran străinul, despre legitimarea iluziei	108
Fetele identității sau Cioran, evreul	118
Curajul negativ	127
Cinism, scepticism, înțelepciune	132
Fața și reversul umorului	140
Comedia furiei	146
Omul fără cauză.....	161
Păcatele eului și extazul anonimului sau viceversa	171

Cioran și Demiurgul cel rău ? !	192
Antidoturi. Despre ceilalți și experiența extazului	207
Trupul și avantajele bolii	225
Bolnav de propria țară	239
Eșecul, această rană, acest balsam... ..	262

Despre un anume fel de răzbunare

Cine citește corespondența lui Cioran cu cei de-acasă află că Parisul e un coșmar. Că este coșmarul din care Cioran se hrănește e deja o altă poveste. Dincolo de ea, ce-i opune Cioran coșmarului fără de care el însuși ar fi altul? Ce opune el acestei apocalipse, Infernului care a luat locul visului?! Aparent, proiectul, iluzoriu, al unei reveniri la matcă, la origini, în miezul propriei ființe. De fapt, cu nostalgia extazului, în miezul ființei. În realitate, proiect irealizabil, supliniț însă de evocarea locurilor prin care a trecut cîndva. La urma urmelor, singurul proiect la care Cioran ține cu adevărat este cel al melancoliei. Numai ea, pare să spună Cioran, întemeiază. Numai absența dă sens. Oricum, el substituie vidul cu nostalgia. În vid, înstrăinarea oferă argumentele unei maternități recuperate, poate chiar ale unei patrii originare.

Așa încît, în vid, Cioran se simte acasă. De-aici, își construiește nostalgiile și melancolia. Iată : „Cînd mă gîndesc cîteodată la Parcul din Sibiu, am senzația că am fugit din paradis” (6 martie 1967 – 68). Altundeva : „Sper să nu mor înainte să revăd Șanta” (27 aug. 1973 – 216). De asemenea : „Simt o nevoie fizică să văd copaci, iar cei pe care-i văd în Paris au un aer jalnic și totodată fals. E incredibil cît de vie

a rămas în mine imaginea Sibiului" (18 martie 1975 – 264). Sînt locuri la care Cioran revine obsesiv și dureros în scrisorile sale. De fapt, Sibiul și toate celelalte întruchipează provincia, neantul, anonimatul, ratarea, absența, modul elementar (adică natural) de a fi. Hiperlucidul crede în existență nativă. În fine, „Am nostalgia provinciei, spune, or Sibiul e încarnarea perfectă a ei" (1 aprilie 1971 – 494). Privind niște fotografii de-acasă, recunoaște : „Nimic nu mă tulbură mai mult ca vîrfurile golașe. Hotărît lucru, Carpații mă urmăresc ca o remușcare. Mi-am trădat originile, dar originile mele rămîn acolo" (26 iunie 1973 – 503).

Pe același motiv, alte cîteva contexte merită invocate, cu atît mai mult cu cît, născute din nostalgie, ele fac și dovada faptului că, pînă și pentru Cioran, timpul există. De fapt, Cioran nu se poate elibera de presiunea și de servituțile lui. Dușman permanent, timpul îi devine un ciudat aliat clandestin. Iată : „Mi-e aproape imposibil să cred c-au trecut atîția ani de la moartea părinților noștri. Timpul există deci... Îmi amintesc atît de clar de cimitirul din Rășinari, încît aş putea să-ți descriu locul cutărui sau cutărui mormînt. Ce frumoasă era grădina noastră de alături!" (3 decembrie 1973 – 227). Or, amintirea unei grădini de lîngă cimitir e semnul clar al conviețuirii cu moartea ; copilăria, un exercițiu pentru îmblînzirea ei. În fine, cu alt prilej : „Nu mai pot să sufăr oamenii. La ce bun să stăm de vorbă – și despre ce ? Singurul loc care mi-ar plăcea este Șanta. Copilăria este o realitate uriașă" (30 iunie 1972 – 185). Copilăria ?! Ea însăși o imagine în care Cioran investeste multă dorință. Căci, iată : „Copilăria mi se pare un paradis. De fapt, a fost orice în afară de asta ; căci anxietatea mi-a fost tovarăș fidel de cînd m-am născut" (6 martie 1972 – 137).

În fapt, marele vis al lui Cioran este să uite. Să se uite. Una dintre soluții e contemplarea mării pînă la pierderea sinelui. Alta e munca. Uneori invocată ca terapie, muzica : „Eu nu fac nimic bun, ascult toată ziua Schubert, Schumann,

Brahms, mai ales Brahms ; el e furnizorul meu de melancolie (parcă mai aveam nevoie !)" (24 noiembrie 1981 – 412). Alteori, poate complementar muzicii, îndepărtat, creștinismul. Orice altceva e lovit de inutilitate. „Ca să scap de viața de la Paris, mă refugiez adesea câteva zile la Dieppe, unde lucrez cu adevărat – dar nu-i mai important să privești marea decît să scrii ?" (30 iunie 1977 – 328). În alt loc, dezamăgit de traseul livresc al lui Eliade, îi scrie lui Arșavir Acterian : „Cînd în sfîrșit ai înțeles sensul cuvîntului *deșertăciune*, nimic pe lumea asta nu te mai poate atinge. *Umbră și vis*. Eugen înțelege toate astea. (E vorba de Eugen Ionescu, n.n.) Și Mircea, dar la modul livresc. Istoria religiilor, ce eroare ! Spectacolul mării te îmbogățește mai mult decît dacă-l predai pe Buddha" (13 iulie 1986 – 476). De altfel, încă din 1940 îi scria lui Eliade : „Dacă niciodată n-ai pierdut vremea într-un neant infinit plăcut, atunci nu mă înțelegi. Numai în soarele Mediteranei se poate uita existența. // Eu am ajuns la limitele inutilității" (20 februarie 1940 – 562). Era aceasta o perioadă în care din inutilitate se nășteau voluptăți secrete ce nu lăseau în urmă zgura amărăciunii.

Cît despre soluția muncii, soluție dostoievskiană, este și ea eroina unei odisei, cu gradul ei de spectaculozitate. Îi scrie lui Aurel Cioran, în 1968 : „Am fost zece zile la țară unde am lucrat pămîntul. Nu mai cred decît în munca fizică, cu brațele. Întoarcerea la origini !" (16 august 1968 – 99). Peste câteva zile adaugă : „Timp de câteva zile am mers pe jos prin sudul Franței : în medie, 30 km pe zi. Mersul pe jos – și munca fizică ! – sînt singurele lucruri care mă mai bucură pe lumea asta" (26 septembrie 1968 – 101). Peste cîtiva ani situația e aceeași : „Am muncit cu brațele timp de 10 zile la un prieten. E singurul lucru care mă satisface pe deplin. Știu că asta te scîrbește și știu și de ce. Dar pentru mine, de fiecare dată cînd am prilejul să lucrez ceva cu brațele, e parcă m-aș întoarce la copilărie. Nu eram făcut să ajung un intelectual. Ce decădere ! Mai bine m-aș fi

făcut *lăcătuș*" (5 iulie 1971 – 167). În fine, lăcătuș, cioban, pădurar sau orice altceva în afară de ceea ce este. „În alte condiții m-aș fi putut întoarce la Rășinari, sau mai bine la Șanta, să mă fac pădurar”, spune într-un loc (6 octombrie 1974 – 254). Sau, iată: „șaiszeci de ani de frământări și agitație sterilă. Nu am cîtuși de puțin complexul românesc al deșrădăcinării, dar mă gîndesc uneori că aș fi fost mai aproape de adevăr dacă m-aș fi făcut *cioban* în sat, în loc să mă fiții prin orașul ăsta de saltimbaci” (11 iulie 1972 – 438). Cioban, tot ca expresie a întoarcerii la originar. E uimit la un moment dat de urarea „De s-ar putea suporta”, care-i reactivează fascinația în fața limbii române. Așa încît precizează: „Cu cît ești mai primitiv, cu atît ești mai aproape de înțelepciunea originară, pe care civilizațiile au pierdut-o. Burghezul occidental e un dobitoc care nu se gîndește decît la bani. Oricare *cioban* de la noi e mai filozof decît oricare intelectual de pe-aici” (6 aprilie 1972 – 181).

În fine, să revenim la Dieppe și la *avantajele* muncii fizice. Tot lui Aurel Cioran îi scrie pe 16 aug. 1979: „Am petrecut o săptămînă pe o proprietate admirabilă, unde am muncit cu brațele. E infinit mai sănătos și mai reconfortant decît orice muncă intelectuală. Să repari ziduri, uși, să faci pe zidarul sau pe tîmplarul – nu există nimic mai bun ca să uiți «istoria» și toate consecințele ei. Păcat că n-am un atelier la îndemînă: o oră de muncă pe zi și aș fi salvat!” (16 aug. 1979 – 371). Urmează, ce-i drept, disprețul de sine, poate ironic ori poate doar încărcat de umor: „Voi sfîrși prin a crede chiar în «progres»” (16 aug. 1971 – 371). Oricum, o adevărată obsesie, munca fizică. Iată: „Am petrecut o săptămînă pe o proprietate foarte frumoasă, de lîngă Nantes, unde am făcut grădinărie... Eu eram făcut pentru viața la țară. Munca intelectuală este o erezie” (12 august 1977 – 333).

Să fie toate acestea doar măști dintr-o strategie extrem de elaborată ca să-și vindece fratele?! Îi și spune la un moment dat: „Sînt bucuros că te-ai mutat în apartamentul

tău. Ai muncit cinci ani, dar ți-au prins bine, te-au ajutat să uiți atâtea lucruri. Nimic mai bun ca munca manuală, te face suportabil și altora și ție însuși" (6 februarie 1979 – 361). Totuși, greu de crezut că, înainte de toate, această terapie nu va fi fiind una pentru sine. De fapt, și de va fi avut în vedere îngrijirea de la distanță a fratelui, Cioran nu se mințea: chiar era convins că munca l-ar fi putut „salva”. Dar ce înseamnă pentru Cioran *a se salva*? Numai că, pînă la urmă, experiența de la Dieppe e dezamăgitoare și poate instructivă. Își dorește la țară o casă, ca o insulă de primitivitate într-un infern al civilizației. Odată terminată, totul îl dezamăgește. „Cît timp am bricolat la Dieppe, îmi plăcea acolo; acum cînd totul e gata, mă duc în silă” (6 februarie 1979 – 361). Așadar, numai munca e eliberatoare – nu și momentele de *otium* de după aceea, care devin obositoare; pentru ele, Cioran nu este făcut. Să bănuim în el un contemplativ? Da, dar numai în măsura în care acesta este prilejul uitării de sine. Astfel, uitarea de sine, pulverizarea sinelui – ca mijloc de a-l recupera, de a-l reinstitui, de a face suportabilă (și legitimă) ființa. De a face – prin neant – viața suportabilă.

Nimic nu-l poate face pe Cioran să meargă, însă, cu uitarea (de sine) pînă la capăt. În fond, capătul acesta se sprijină de moarte, de neant. Dimpreună cu dacul din *Rugăciunea unui dac*, Cioran ar putea spune: „Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă / Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă”. Or, capătul acesta, sprijinit de moarte, îi rămîne lui Cioran inaccesibil. Tocmai de aceea, după ce evocase eșecul de la Dieppe, care-i dăduse pentru o clipă iluzia întîlnirii cu Dumnezeu, Cioran exclamă cu disperare: „De ce am părăsit Coasta Boacii?!” (6 februarie 1979 – 361). E strigătul original al scrisului cioranian, din care se desprind, ca niște particule oarecare, cărțile tîrzii, aparținînd istoriei. Strigătul acesta disperat dublat de umbra mîhnirii, a disprețului și a urii: „Am fugit din *gura*

noastră de rai pentru că avea un efect dizolvant asupra mea. Ce-i drept, Occidentul nu mi-a prea reușit. Îl detest pentru ceea ce este și mai ales pentru ceea ce speră..." (2 ianuarie 1973 – 599).

Așadar, să fi avut Cioran, oriunde pe pământ, aceeași viziune asupra lucrurilor, aceeași frământare și același dezgust, cum lasă să se înțeleagă într-un loc?! El însuși nu e sigur de asta atunci când recunoaște prioritatea față de adevăr a lui Noica, cel care, rămas în țară, suferindu-i injustițiile, i se devotează total. Îi scrie fratelui: „Înclin să cred că, dintre noi toți, doar el a făcut alegerea cea mai bună. Pentru că e o mare înțelepciune să rămii printre ai tăi. Cu toate astea, eu nu regret nimic” (3 februarie 1970 – 134). Greu de spus dacă Cioran nu regretă nimic. Să ne amintim fie și numai cuvintele despre Coasta Boacii... Așa încît, goana după consacrare a rămas, în urmă, o iluzie dureroasă. Nici măcar cititul și scrisul nu mai înseamnă nimic. „Citesc mult și scriu tot mai puțin. La ce bun? De cîte ori simt nevoia să fiu cineva, mă disprețuiesc; din fericire, mă îndepărtez tot mai mult de atari vanități, de care prea puțini scapă. La drept vorbind, nu văd în jurul meu decît asta. O utopie: să-mi petrec ultimii ani într-un loc ca al Barcienilor, fără regrete și fără ambiții” (13 iunie 1979 – 366). De fapt, acum, după experiența Parisului și din interiorul ei, Cioran îi preferă Parisului fie amintirea locurilor de altădată, resimțite ca un ipotetic acasă, fie Berlinul, Londra sau Elveția. La un moment dat se apucă să învețe limba germană. Se întreabă, nedecis: „Voi schimba, oare, pentru a doua oară limba?” (15 februarie 1974 – 509). Regretă, oricum, că a ales Parisul: „Una din erorile vieții mele este că nu m-am dus la liceul german din Sibiu, așa cum voia mama. Alta a fost că n-am ales Londra atunci, înainte de război” (15 octombrie 1974 – 513). Numai că, finalmente, Berlinul nu-i oferă altceva. Cioran are forța – care stă tocmai în fragilitatea sa – de a substitui orice topos